

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТРІЛЕЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Смалюга Дмитро Олександрович,

тренер з кульової стрільби

Комунального позашкільного навчального закладу Чернігівської міської ради;

аспірант кафедри спорту

Національного університету «Чернігівського колегіуму» імені Т.Г. Шевченка

<https://orcid.org/0000-0002-6939-631X>

У статті розглядається теоретичний аналіз стрілецької підготовки учнів старших класів України, акцентуючи увагу на її значенні у формуванні відомостей та навичок стрільби. Обговорюються основні методичні підходи до викладання стрілецької підготовки, а також роль фізичної підготовки та психологічних аспектів у навчальному процесі. Висвітлюються проблеми та виклики, з якими стикаються викладачі, а також потенційні напрями для вдосконалення програми стрілецької підготовки у загальноосвітніх закладах. Аналіз ґрунтується на наукових дослідженнях, освітніх стандартах та міжнародному досвіді.

Мета роботи. Теоретично обґрунтувати шляхи оптимізації системи стрілецької підготовки учнів старших класів України.

Завдання дослідження:

1. Теоретична оцінка існуючих досліджень за напрямком стрілецької підготовки молоді.

2. Визначення ефективних підходів до виховання патріотизму та забезпечення безпеки молоді в умовах сучасних соціально-політичних викликів.

Методологія. Аналіз та узагальнення науково-методичної літератури. Було опрацьовано літературу за кількома напрямками: загальна теорія стрілецької підготовки, особливості підготовки у шкільний період, методи та методика покращення виховання патріотизму та забезпечення безпеки молоді в умовах сучасних соціально-політичних викликів.

Наукова новизна. В результаті дослідження підтверджено дані про важливість стрілецької підготовки для школярів старшої школи, як невід'ємної складової виховання патріотизму та забезпечення готовності молоді до захисту Батьківщини в умовах сучасних соціально-політичних викликів.

Висновки. Теоретичний аналіз стрілецької підготовки учнів старших класів України вказує на її важливу роль у формуванні не лише рухових навичок, а й психологічної готовності молоді до захисту країни.

Серед позитивних аспектів стрілецької підготовки виділяється можливість учнів отримувати практичні навички у володінні вогнепальною зброєю, а також формувати вміння швидко оцінювати обстановку та приймати рішення в екстремальних ситуаціях.

Ключові слова: учнівська молодь, стрілецька підготовка.

Smalyuga Dmytro. Theoretical analysis of shooting training for high school students

The article deals with the theoretical analysis of shooting training of high school students in Ukraine, focusing on its importance in the formation of information and shooting skills. The main methodological approaches to teaching shooting training are discussed, as well as the role of physical training and psychological aspects in the educational process. The problems and challenges faced by teachers are highlighted, as well as potential areas for improving the firearms training programme in secondary schools. The analysis is based on scientific research, educational standards and international experience.

Purpose. To theoretically substantiate ways to optimise the system of firearms training for high school students in Ukraine.

Objectives of the study:

1. Theoretical assessment of existing research in the field of youth shooting training.

2. Identification of effective approaches to fostering patriotism and ensuring youth safety in the context of current socio-political challenges.

Methodology. Analysis and synthesis of scientific and methodological literature. The literature was studied in several areas: the general theory of firearms training, peculiarities of training during the school period, methods and techniques for improving patriotism education and ensuring the safety of young people in the context of modern socio-political challenges.

Scientific novelty. The study confirmed the data on the importance of shooting training for high school students as an integral part of patriotism education and ensuring the readiness of young people to defend the Motherland in the context of modern socio-political challenges.

Conclusions. The theoretical analysis of shooting training for high school students in Ukraine indicates its important role in the formation of not only motor skills, but also the psychological readiness of young people to defend the country.

Among the positive aspects of shooting training is the opportunity for students to acquire practical skills in the use of firearms, as well as to develop the ability to quickly assess the situation and make decisions in extreme situations.

Key words: students, shooting training.

Постановка проблеми. Методичне забезпечення стрілецької підготовки є недостатньо розробленим. Існуюча нормативно-правова база потребує вдосконалення, оскільки викладачі часто не мають належних

методичних рекомендацій для ефективного навчання що, в свою чергу, негативно впливає на їх підготовленість у критичних ситуаціях. Інтеграція стрілецької підготовки в загальноосвітній процес є важливим завдан-

ням, яке потребує узгодження навчальних програм. Наявність проблеми розрізненості курсів з воєнно-патріотичного виховання та інших предметів у системі загальної освіти заважає формуванню цілісного сприйняття учнями цінностей патріотизму та готовності до захисту Батьківщини.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретичний аналіз стрілецької підготовки [2] учнів старших класів в Україні охоплює ряд аспектів, які сприяють розвитку рухових, психологічних та моральних якостей молоді. Стрільба, як один з елементів військової підготовки, безпосередньо пов'язана з формуванням навичок, необхідних для освоєння вогнепальної техніки й забезпечення безпеки в контексті військової служби та цивільного життя.

По-перше, важливо зазначити, що стрілецька підготовка є важливою складовою частиною загальної військової освіти, [1] яка отримує все більшу увагу в умовах сучасних загроз та викликів. У системі освіти України, зокрема, в старших класах, виникає необхідність у формуванні у молоді не лише технічних навичок стрільби, але й відповідально ставлення до володіння зброєю. Це передбачає розвиток критичного мислення, уміння ухвалювати рішення в екстремальних ситуаціях, а також вміння працювати в команді.

По-друге, стрілецька підготовка включає в себе теоретичні та практичні модулі, [5] які забезпечують різностороннє навчання. Теоретичний курс охоплює питання безпеки, закони, що регулюють стрілецьку діяльність, а також психологічні аспекти, пов'язані з використанням зброї. Практичні заняття дозволяють учням застосовувати набутий теоретичний досвід, навчитися правильно поводитися зі зброєю та вивчити різноманітні техніки стрільби.

Крім того, стрілецька підготовка сприяє формуванню патріотичної свідомості, [1] що є надзвичайно важливим для молодішої генерації в умовах сучасної української реальності. На тлі військових конфліктів молодь усвідомлює свою роль у забезпеченні обороноздатності країни, що веде до зміцнення національного духу та ідентичності.

Проте, існують також соціально-психологічні ризики, пов'язані зі стрілецькою підготовкою, [8] зокрема, можливість негативного впливу на психіку учнів. Необхідно забезпечити психологічну підтримку, щоб уникнути формування агресивних настроїв або безвідповідального ставлення до використання зброї. Тому важливим елементом навчання є етика збройного поводження, яка виховує в учнів відповідальність за наслідки своїх дій.

Слід підкреслити, що ефективність стрілецької підготовки безпосередньо залежить від якості навчальних матеріалів, [6] професіоналізму викладачів і матеріально-технічної бази. Інтеграція нових технологій та методик навчання, таких як симулятори стрільби, відеотренажери та інше обладнання, можуть суттєво підвищити якість підготовки учнів. Загалом, [7] стрілецька підготовка учнів старших класів в Україні має потенціал не лише для рухливого розвитку молоді, але й для фор-

мування їхньої соціальної відповідальності та патріотизму.

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати шляхи оптимізації системи стрілецької підготовки учнів старших класів України.

Завдання дослідження:

1. Теоретична оцінка існуючих досліджень за напрямком стрілецької підготовки молоді.

2. Визначення ефективних підходів до виховання патріотизму та забезпечення безпеки молоді в умовах сучасних соціально-політичних викликів.

Наукова новизна. В результаті дослідження підтверджено дані про важливість стрілецької підготовки для школярів старшої школи, як невід'ємної складової виховання патріотизму та забезпечення готовності молоді до захисту Батьківщини в умовах сучасних соціально-політичних викликів.

Практична значимість. Отримані дані можуть бути використані для розробки методики для удосконалення стрілецької підготовки учнів старшої школи.

Результати дослідження. У ході дослідження був проведений моніторинг Інтернет-ресурсів, що дав можливість виявити основні напрями розвитку системи вогневої підготовки. Аналіз літератури показав, що традиційні методи навчання, які використовуються в закладах освіти, потребують модернізації для відповідності сучасним вимогам. Зокрема, виявлено, що одним із ключових шляхів удосконалення процесу вогневої підготовки це впровадження сучасних технічних засобів навчання.

Особливу увагу дослідників [1] привернув мультимедійний лазерний тир «Інгул»-7, який може стати важливим елементом навчального процесу. Цей технічний засіб не лише підвищує ефективність навчання, але й дозволяє учням отримувати практичні навички в безпечному середовищі, що є критично важливим для забезпечення високої професійної підготовки майбутніх військових. Використання лазерного тиру дає змогу інтегрувати елементи віртуальної реальності та сучасних технологій у навчання, що, у свою чергу, підвищує мотивацію учнів і їхню готовність до реальних умов служби.

Таким чином, зазначене дослідження підкреслює важливість адаптації навчальних програм до сучасних стандартів та технологічних досягнень у сфері освіти. [4] Це, безсумнівно, буде сприяти формуванню якісних практичних умінь у учнів і відповідати вимогам, що ставляться до фахівців у секторі безпеки і оборони. Підсумовуючи, можна стверджувати, що дослідження виявило нові перспективи для покращення вогневої підготовки, що може суттєво вплинути на якість підготовки майбутніх військових кадрів в Україні.

У контексті сучасної освітньої реформи [7] в Україні процес переходу загальноосвітньої школи до результативної моделі навчання ставить перед собою складні виклики щодо модернізації педагогічних підходів і змісту освіти. Ця зміна зосереджена на підготовці компетентних фахівців, здатних відповідати вимогам сучасного ринку праці, що вимагає від навчальних закладів

ефективнішої інтеграції теоретичних знань і практичних навичок.

Проблема формування ключових компетентностей у учнів має важливе значення у контексті спеціалізованої освіти військового профілю. Необхідність включення до навчального процесу чітко визначених компетентностей, [5] які відображають вимоги сучасного суспільства та потреби сектору безпеки, стає особливо актуальною. Зокрема, важливо не лише прищепити академічні знання, але й сприяти розвитку вмінь, які дозволять майбутнім фахівцям ефективно адаптуватися до умов роботи в конкретних установах, насамперед у військових та безпекових структурах.

Структурування навчального процесу в закладах освіти такого типу повинно враховувати специфіку професійної діяльності, у якій учні будуть займатися. Цей підхід вимагає від педагогів зосередження на розробці методик, які б інтегрували знання з різних дисциплін і сприяли розвитку практичних вмінь. Таким чином, необхідно створювати умови, які б дозволяли учням отримувати досвід, максимально наближений до реальних професійних ситуацій.

Успішна реалізація цього процесу можлива лише за умови тісної співпраці між освітніми установами, військовими структурами та представниками бізнесу. Визначення конкретних компетентностей, які потрібні для роботи в секторі безпеки і оборони, вимагатиме постійного діалогу між усіма зацікавленими сторонами, що забезпечить актуальність і практичність навчальних програм.

Отже, усвідомлення потреб ринку праці у компетентностях фахівців військового профілю стає основою для формування цілісної моделі навчання. У результаті, задоволення сучасних вимог до підготовки військовиків можливе лише за рахунок чіткої структури освітнього процесу, що передбачає інтеграцію теоретичних знань з практичними навичками у взаємопов'язаній та динамічній системі, спроможній формувати готових до викликів сьогодення спеціалістів.

На прикладі програми Junior Reserve Officers Training Corps (JROTC) у Сполучених Штатах Америки [1] є важливим елементом підготовки молоді до служби в армії, що заважає формувати у школярів основні навички та уміння, необхідні для захисту країни. Ця програма поєднує навчальну та рухову підготовку, сприяючи розвитку лідерських якостей, впевненості у собі та моральної відповідальності. За даними дослідження, проведеного корпорацією Rand Corp у 2017 році, учні, які беруть участь у JROTC, відзначають значні переваги даної програми. Лідерські якості, які вони набувають, не лише підвищують їхню готовність до військової служби, але й покращують їх конкурентоспроможність у цивільному житті. Впевненість у собі, що формується протягом навчання, також має позитивний вплив на особистісний розвиток учнів.

Однак, програма має й недоліки, зокрема дотримання суворих вимог зовнішнього вигляду та дрес-коду, які можуть становити труднощі для певних учнів. Це може призводити до відчуття незручності, особливо у тих, хто не звик до військового стилю. Вимоги до форменого одягу різняться в залежності від рівня програми та типу військ, з якими учні знайомляться, що також може створювати певні перешкоди для участі в програмі.

Частота занять, що проводяться раз на тиждень або двічі на місяць, може бути недостатньою для всебічного освоєння матеріалу, що обмежує можливості учнів у розвитку практичних навичок. В цілому, програма JROTC є важливим фактором у підготовці молоді до захисту Батьківщини, однак потребує вдосконалення у частині гнучкості правил та підходів до навчання, аби краще відповідати потребам сучасних учнів

Висновки. Теоретичний аналіз стрілецької підготовки учнів старших класів України вказує на її важливу роль у формуванні не лише фізичних навичок, а й психологічної готовності молоді до захисту країни. Система стрілецької підготовки в контексті сучасних викликів, з якими стикається Україна, повинна бути адаптована до реалій воєнного часу та потреби у висококваліфікованих спеціалістах. Основними компонентами цієї підготовки є не лише вивчення технічних аспектів стрільби, а й розвиток моральних якостей, таких як дисципліна, командний дух та стійкість під тиском.

Серед позитивних аспектів стрілецької підготовки виділяється можливість учнів отримувати практичні навички у володінні вогнепальною зброєю, а також формувати вміння швидко оцінювати обстановку та приймати рішення в екстремальних ситуаціях. Проте, існують й виклики, пов'язані з безпекою проведення занять, специфікою навчального процесу та морально-психологічним навантаженням на підлітків.

Необхідно також акцентувати увагу на важливості впровадження сучасних технологій у процес навчання, що дозволить підвищити ефективність підготовки та залучити молодь до активної участі в оборонних ініціативах. Разом з тим, важливо забезпечити свідомий підхід до виховання у майбутніх захисників України, акцентуючи на патріотичних цінностях та відповідальності перед суспільством.

Отже, стрілецька підготовка учнів старших класів України є невід'ємною складовою загальноосвітньої роботи в умовах воєнного стану, що вимагає комплексного підходу до формування вмінь та навичок, актуальних для служби у збройних силах та громадянського життя. Система освіти має адаптуватися до цих потреб, забезпечуючи учнів не лише знаннями, а й морально-психологічною підготовкою для виконання своїх обов'язків перед Батьківщиною.

Література:

1. Журба К., Зарубіжний досвід підготовки школярів до захисту своєї країни. *Нова педагогічна думка* 2022. №3(111). С. 107–111.

2. Лелека В. М. Кульова стрільба з методикою навчання. Миколаїв: Видавець Румянцева Г. В., 2022. 173 с.
3. Огірко І. В. Моделювання системи ефективних рухових дій стрільців. *Стрілецька підготовка в олімпійських видах спорту* Львів, 2005. С. 40–44.
4. Павлюк Є. О. Удосконалення техніко-тактичної підготовки спортсменів у стрільбі по рухомих мішенях : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. та спорту : 24.00.01 «Олімпійський та професійний спорт» / Львів, 2004. 20 с.
5. Павлюк Є. О. Специфіка техніко-тактичної підготовки спортсменів зі стрільби кульової у пістолетних вправах. *Спортивна наука України*. 2009. № 7 (27). С. 6–19.
6. Пятков В.Т. Актуальні проблеми наукового забезпечення підготовки стрільців-спортсменів. *Спортивна наука України*, 2009. № 3. С. 14–24.
7. Рудий Р. М. Удосконалення стрілецької майстерності. *Стрілецька підготовка в олімпійських видах спорту*. 2005. №6. С. 44–51.
8. Філіпов В., Гришко Л., Смалюга Д. Теоретичні основи психологічної підготовки спортсменів у кульовій стрільбі. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. 2023. № 20 (176). С. 217–222.

References:

1. Zhurba K., Zarubizhnyj dosvid pidgotovki shkolnyariv do zahistu svoeyi krayini. Nova pedagogichna dumka 2022. №3(111) S.107-111. [Zhurba K., Foreign experience of preparing schoolchildren for the defense of their country]. New pedagogical thought 2022. №3(111) C.107-111. [in Ukrainian].
2. Leleka V. M. Kulova strilba z metodykoiu navchannia. Mykolaiv: Vydavets Rumiantseva H. V., 2022. 173 s. [Leleka V. M. (2022). Bullet shooting with training methods.]. Mykolaiv: Vydavets Rumiantseva H. V.[in Ukrainian].
3. Ohirko I. V. Modeliuvannia systemy efektyvnykh rukhovyykh dii striltsiv. Striletska pidhotovka v olimpiiskyykh vydakh sportu Lviv, 2005. S. 40-44. [Ohirko I. V. (2005). Modeling of the system of effective motor actions of shooters]. *Shooting training in Olympic sports. Lviv* [in Ukrainian].
4. Pavliuk Ye. O. Udoskonalennia tekhniko-taktychnoi pidhotovky sportsmeniv u strilbi po rukhomykh misheniakh : avtoref. dys. ... kand. nauk z fiz. vykh. ta sportu : 24.00.01 «Olimpiiskyi ta profesiynyi sport» / Lviv, 2004. – 20 s. [Pavliuk Ye. O. (2004) Improvement of technical and tactical training of athletes in shooting at moving targets:] autoref. thesis ... candidate sciences in physics exit and sports : 24.00.01 «Olympic and professional sports» Lviv . [in Ukrainian].
5. Pavliuk Ye. O. Spetsyfika tekhniko-taktychnoi pidhotovky sportsmeniv zi strilby kulovoi u pistoletnykh vpravakh. Sportyvna nauka Ukrainy. 2009. № 7 (27). S. 6-19. [Pavliuk Ye. O. (2009) The specifics of the technical and tactical training of athletes in bullet shooting in pistol exercises]. *Sports science of Ukraine*. [in Ukrainian].
6. Piatkov V.T. Aktualni problemy naukovoho zabezpechennia pidhotovky striltsiv-sportsmeniv. Sportyvna nauka Ukrainy, 2009. № 3. S. 14-24. [Piatkov V.T. (2009) Actual problems of scientific support for the training of sports shooters]. *Sports science of Ukraine*. [in Ukrainian].
7. Rudyi R. M. Udoskonalennia striletskoi maisternosti. Striletska pidhotovka v olimpiiskyykh vydakh sportu. 2005. №6. S. 44–51. [Rudyi R. M. (2005) Improvement of marksmanship]. *Shooting training in Olympic sports*. [in Ukrainian].
8. Filipov V., Hryshko L., Smaliuha D. Teoretychni osnovy psykholohichnoi pidhotovky sportsmeniv u kulovii strilbi. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka. Seriiia: Pedahohichni nauky. 2023. № 20 (176). S. 217-222. [Filippov V., Hryshko L., Smalyuga D. Theoretical bases of psychological training of athletes in bullet shooting.] Bulletin of the National University “Chernihiv Collegium” named after T. Shevchenko. Series: Pedagogical sciences. 2023. № 20 (176). C. 217-222. [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 12.06.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 18.07.2025

Дата публікації: 02.09.2025